

Sancti Hieronymi Stridoniensis Opervm, Tomi ...

In quo ipsi adscripta haec continentur: Commentarii in Iob. Commentarii in Prouerbia Salomonis. Homiliae quatuor Origenis in Canticum canticorum.

Commentarii in omnes Pauli Apostoli Epistolas. Quae omnia ad fidem vetustissimorum exemplarium multis mendis sublatis correcta sunt ... Qui autem horum ...

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Commentaria In Secvndam Epistolam Ad Corinthios.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75132)

A bus difficile somnus obrepat. a ¶ Viriliter agite. Muliebris enim omnis inconstantia & varietas indicatur.

b ¶ Et confortamini: omnia vestra in charitate fiant. Vt sit in vestra virtute profectus: omnia non inanis gloriæ causa, sed charitatis gratia facere festinate.

c ¶ Obsecro autem vos fratres, nostris domum Stephane & Fortunati & Achaici: quoniam sunt primicia Achaie, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipfos, vt & vos subditi sitis eiusmodi, & omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in presentia Stephane & Fortunati & Achaici: quoniam id quod vobis deerat, ipsi suppleverunt. Quia praesentes sunt apud vos, & in illis magnum potestis habere profectum. Siue quia mihi venerunt pro vobis ministrare officium charitatis.

d ¶ Refecerunt enim & meum spiritum & vestrum. Meum spiritum charitate pro vobis, vestrum pro mea letitia, refecerunt.

e ¶ Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Vnde & alibi ait: Cognoscite eos qui ita ambulat. vt habeatis formam nostram. Hoc cognoscite, honorate cognoscentes eorum studium vel laborem.

Philip. 3.

f ¶ Salutant vos ecclesia Asiae. Salutant vos in Domino multum Aquila & Prisca, cum domestica sua ecclesia, apud quos & hospitor. Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto. Domestica congregationem fraternitatis, ecclesiam nominavit.

g ¶ Salutatio mea manu Pauli. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema. Sicut illis qui eum amant, redemptio venturus est Christus: ita & qui eum non amant, anathema sint, id est, vt illos abominetur & perdat.

h ¶ Maranatha. Magis Syrum est quam Hebraeum, tamen ex confinio vtrarumque linguarum aliquid Hebraeum sonet. Et interpretatur, Dominus noster venit.

i ¶ Gratia Domini nostri vobiscum. Propria manus conlucta subscriptio.

k ¶ Charitas mea cum omnibus vobis. Vt quomodo vos ego diligo, ita & in Christo inuicem diligatis.

l ¶ In Christo Iesu. Non secundum seculi charitatem.

m ¶ Amen. Confirmatio est benedictionis hic sermo, sicut superius ipse demonstrat.

Quomodo, inquit, dicit amen super tuam benedictionem.

Finis epistolae ad Corinthios primae.

B

COMMENTARIA IN SECVNDAM EPISTOLAM AD CORINTHIOS. CAPVT I.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi. Queritur cur in omnibus epistolis contra vsu epistolarum, primum suum nomen ponat, quae eorum ad quos literae destinantur. Sed hoc ex auctoritate apostolici ordinis: quia minoribus scripsit, vt etiam saeculi iudices solent ad eos quos regunt, scripta dirigere. Per voluntatem Dei, id est, non hominum voluntate. Simul vult ostendere non sine voluntate patris se missum a Christo.

b ¶ Et Timotheus frater, &c. Nō dixit Paulus & Timotheus: quia non ambo Apostoli. Ad Philippenes vero vbi non erat tanta auctoritas necessaria, serui ambo ponuntur.

c ¶ Cum omnibus sanctis, qui, &c. Hic sancti possunt accipi sacerdotes, qui in prima ponuntur inuocantes Dominum: & ad Philippenes cum episcopis & diaconibus. Ideo autem postea nominantur, ne parū intelligentes, eos praetermissos esse putarent. Cum sint in ecclesia comprehensi Achaiae, cuius est metropolis Corinthus.

d ¶ Gratia vobis & pax a Deo patre nostro, &c. Hac est fo-

lita salutatio. Hic gratias agit Deo, gaudens se ideo consolari, vt ipse alios conloletur.

e ¶ Benedictus Deus Pater Domini nostri Iesu, pater misericordiarum. Quia ex ipso est omnis misericordia.

f ¶ Et Deus totius consolationis, qui consolatur nos. Id est, perfectae consolationis, quia nō est minus tribulatione solatiū.

g ¶ In omni tribulatione nostra. Id est, non in aliquibus, sed in omnibus.

h ¶ Vt possimus & ipsi consolari eos. Id est, propterea liberamur, vt & nos alios consolari, & de tristitia liberare possimus. Aut ita formam dat nobis alios consolandi, vt per exhortationem qua ipsi a Deo consolamur, agnoscamus, quod Deus timentium se neminem derelinquat: & multo magis in futuro remuneret, quos etiam in praesenti non deserit.

i ¶ Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis. Id est, pro nomine Christi.

k ¶ Ita & per Christum abundat consolatio nostra. Vt Petrus est de carcere liberatus, & Paulus visione Domini & voce confirmatus in templo.

l ¶ Siue autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute. Quia vos ad salutem hortamur, vel

vt vobis exemplum tolerantiae praebemus. m ¶ Quid, &c. Id est, ideo liberamur, vt ipsa se confirmemini nō pertimescere passiones, vel vt vos hortemur patienter, ferre illa quae ad praesentem consolationem pertinent & futura

C

D

D. HIERONIMUS
T. VI. 7. 8

E

a ¶ *Scientes quoniam sicut socii passionum estis, simul & consolationum eritis, &c.*] Id est, hæc est spes nostra firma pro vobis.

b ¶ *Non enim volumus vos ignorare fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, &c.*] Narrat suas passiones, vt illi se ad illarum comparationem parua pati cognoscant, maxime cum illi talia patiantur, qui vice Christi fuerant destinati. Sicut si quis discipulus doleat super iniuria sua, cum audierit magistrum maiora perpessum, consolatione accepta dolere desinit.

c ¶ *Quoniam supra modum grauati sumus.*] Supra virtutem grauati pondere passionum.

d ¶ *Ita vt taderet nos viuere, &c.*] Ita vt mori omni desiderio cuperemus.

e ¶ *Sed ipsi in nobis responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nos, &c.*] Hoc est in nostra prudentia vel cautela.

f ¶ *Sed in Deo qui suscitauit mortuos, &c.*] Ipsa mors docuit nos, omne humanum auxilium defecisse, & ab illo solo sperandum esse remedium, cui etiam possibile est mortuos suscitare.

g ¶ *Qui de tantis periculis eripuit nos, & eruit adhuc in quem speramus, quoniam liberauit nos, &c.*] Scit se adhuc multa passurum, qui sperat se ad liberandum.

h ¶ *Adiuuantibus vobis, &c.*] Nisi laborans non dicitur ab alio iuari.

i ¶ *Per orationem pro nobis, &c.*] Multum valet oratio totius Ecclesie, quæ Petrum de carcere liberauit.

k ¶ *Vt ex multarum personarum facierum eius, quæ in nobis est donationis per multos gratia agantur Deo pro nobis, &c.*] Id est, vt ex multorum conuentu pro eo, quod vobis donatur, Domino gratia referantur: vel quia multis donati sumus, plures conuertentes, per nos gratiam agunt.

l ¶ *Nam gloria nostra hæc est.*] Ideo in ipsis passionibus gloriamur: quoniam conscientia vos, nos minimè reprehendit, eo quod gloria vel lucri causa docere videamur.

m ¶ *Testimonium conscientie nostræ.*] Id est, beatimundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

n ¶ *Quod in simplicitate & sinceritate Dei non est.*] Quomodo Deus simplex est & sincerus.

o ¶ *Non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in mundo.*] Hoc non subdole vel astute docentes, vt sapientia carnalis, quæ mercede distrahitur: sed gratis, sicut à Deo accepimus, vel Dei solius causa docemus.

p ¶ *Abundantius autem ad vos.*] A quibus nec victum, qui nobis iure debetur, accepimus.

q ¶ *Non enim alia scribimus vobis.*] Non confundor, quia vos nostis certum esse, quod dico.

r ¶ *Quam que legistis, & cognouistis.*] Id est, quæ legistis in Epistola, cognouistis in conscientia.

s ¶ *Spero autem, quod vsque in finem cognoscetis.*] Id est, certum sum meum propositum non mutari.

t ¶ *Sicut & cognouistis ex parte nos.*] Quia nondum finis est: cum autem venerit ex integro cognoscetis.

u ¶ *Quia gloria vestra nos sumus sicut & vos nostra.*] Sic gloriatur discipuli de bono doctore, quomodo & magister in bonis discipulis gloriatur.

x ¶ *In die Domini nostri Iesu Christi.*] Quando & veri magistri & boni discipuli probabuntur.

y ¶ *Et hac confidentia, &c.*] Id est, quod nihil aliud vestrum quæsiui quam salutem.

z ¶ *Vt secundam gratiam haberetis, &c.*] Quia primam in primo habuistis aduentu, vel vt gratiam secundam præsentia mea post literas haberetis.

a ¶ *Cum ergo hoc voluissim, &c.*] Quia promissum non impleuerat, ne leuitatis accusaretur, se excusat.

b ¶ *Aut qua cogito, secundum carnem cogito, &c.*] Id est, secundum carnalem voluntatem: carnale enim est aliquid nulla maiore causa existente, non facere quæ promissit.

c ¶ *Vt sit apud me est & non.*] Ideo non cogito secundum carnem, vt non mendax vel duplex inueniar.

d ¶ *Fidelis autem Deus, &c.*] Ita & nos per quos ipse loquitur, dum eum imitatur, non sumus infideles.

e ¶ *Quia sermo noster qui fuit apud vos, &c.*] Nulla in eo ambiguitas, nec nos vobis sumus aliquando mentiti.

f ¶ *Dei enim filius Iesus.*] Quare cum promississet ire se ad centurionis puerum, non perrexit? Sed affuit spirituali gratia, qui non affuit præsentia corporali.

g ¶ *Quotquot enim promissiones Dei sunt in illo est, &c.*] Omnis veritas promissionis in Christo est, quæ per nos ad Dei gloriam prædicatur.

h ¶ *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, &c.*] Gratia & doctrina. Et quia dixerat per nos modò ostendit Deum totum facere, qui in eis ista omnia operatus est.

i ¶ *Et qui vnxit nos Deus.*] Spiritu sancto vel christmate.

k ¶ *Et qui signauit nos.*] Illud signatur, quod aliquid intrinsecus continet pretiosum.

l ¶ *Et dedit pignus spiritus, &c.*] Id est, pro arra, spiritus gratiam: omnis autem arra pro magnitudine pretii dari solet. Quantum ergo pretium est, cuius tanta est arra?

m ¶ *Ego autem testem inuoco.*] Reddit causam non impleti promissi, hoc non suæ leuitati, sed illorum infirmitati assentit deputandum.

n ¶ *In animam meam.*] Cuius secreta solus agnoscit.

o ¶ *Quod parcens, &c.*] Ne in vobis acrius vindicarem.

p ¶ *Non quia dominamur, &c.*] Non quod ideo credideritis, vt nobis dominemur, sicut in lege sacerdotes: & ideo vos terremus, sed omnia ad vestram facimus emendationem, vt hic in conscientia & in perpetuo gaudeatis, ne ipsa libertate vsi fueritis in peius.

q ¶ *Nam fide statis.*] Fide non lege, id credendo Christo stare cœpistis.

G

F

H

Exod. 3. d

CAPVT

O 5

CAPVT

CAPVT II.

A

Statuī autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos. Cogitavi vel disposui, ne in tristitia secundo venirem. Qui cum primum credidistis, apud vos in gaudio fui.

b ¶ Si enim contristo ego vos, & quis est, qui me lætificet? Propterea id facio, ut possim gaudere de vobis.

c ¶ Nisi qui contristatur ex me. Qui enim contristatur, intelligit se peccasse, sicut ager, qui dolorem sentit, potest percipere sanitatem, & ad medici læticiam pertinere.

d ¶ Et hoc ipsum scripsi vobis. Modò enim ideo scribo vel ante scripsi, ut literis emendati, præsentem me gaudere faciatis.

e ¶ Vt non cum venero, tristitiam habeo, quia peccatis: quæ magis augebitur, si vos non perfecte videro emendasse.

f ¶ De quibus oportuerat me gaudere. De quibus semper gaudere debueram, vel de emendatione gratulari.

g ¶ Confidens in omnibus vobis, &c. Id est, confido vos intelligere, quia tunc sit verum gaudium vestrum, si ego gaudeam. Siue confido, quod me taliter diligatis, ut meum gaudium vestrum esse dicatis.

h ¶ Scripsi vobis per multas lacrimas, &c. Primam epistolam qua vos corripui, & hinc intelligendum quam fuerit de omnium salute sollicitus.

i ¶ Non ut contristemini: sed sciatis quam charitatem habeam, &c. Non ideo commemoro, ut iterum contristemini: sed ut sciatis me omnia in charitate fecisse.

k ¶ Abundantius in vobis. Ex maiori sollicitudine, abundantiorẽ cognoscite charitatem.

l ¶ Si quis autem contristatur. Quia per illius peccatum vos etiam correpti, amplius profectis. Siue qui me emendavit, non me penitus contristavit.

m ¶ Sed ex parte. Id est, ex ea solum parte qua nocuit sibi, dum illi necesse est poenitere.

n ¶ Vt non onerem omnes vos. Ideo scribo eum recipi, ut non oneremini, si per vestram duritiam desperaverit de salute.

o ¶ Sufficit illi, qui eiusmodi est obiurgatio hæc, quæ sit à pluribus. Non de illo solum dicit, qui paternum portuit thorum, sed de omni peccante, nam multos illic peccasse, Epistola prima demonstrat.

p ¶ Ita ut contrariò magis donetis. Vt contra obiurgationem donetis veniam.

q ¶ Et consolemini. Verbis prophetiæ dicentis. Nolo mortem peccatoris. Et, iniquus quamcumque die fuerit conuersus non memorabuntur peccata eius.

r ¶ Ne forte abundantiori tristitia absorbeat, qui eiusmodi est. Ne forte per desperationem indulgentiæ absorbeat gurgite vitiorum, & à diabolo persuasus, ad infidelitatis & blasphemiarum maiora præcipitia deducatur.

s ¶ Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem. Quia perfecte recognoscat se veniam consecutum.

t ¶ Ideo enim & scripsi vobis, ut cognoscam, &c. Vt videam, si quomodo obaudistis in vindicando: ita obaudiatis in indul-

gendo. Obedientia enim illa vera & perfecta est, quæ in nullo contemnit.

u ¶ Cui autem aliquid donatis, & ego. Sicut vobiscum vindicavi, ita & dono vobiscum.

x ¶ Nam & ego quod donavi. Non in mea persona, sed in Christi qui dixit. Quæcumque solueritis in terra, erunt & in celo soluta.

y ¶ Si quid donavi propter vos. Ne vos graucimini vel contristemini.

z ¶ In persona Christi. Quia vice fungimur Christi.

a ¶ Vt non circumueniamur. Nec enim eius ignoramus veritas. Idem similiter circumuenit per nimiam duritiam peccatores, ut pereant desperando, quomodo nimia remissione nimè corrigendo. Vnde Salomon ait: Non declines in dexteram neque in sinistram. Quamuis ergo rota Epistola contra Nouarum sit, tamen hic euidentissimè ostenditur à diabolo circumuentus poenitentiam denegare, cuius ista veritas est, ut sub specie iustitiæ fallat incautos.

b ¶ Cum venissem autem Troadem, &c. Modò illis vult probare, quòd amplius eos diligit, quorum causa tantum sollicitus est, ut cum essent illi omnia prosperata, nullam requiem habuerit: quia Titum, quem ad eos videndos miserat, non inuenit, timens iam ne minimè eos corripisset: quia nõdum ei quicquam renunciauerat Titus.

c ¶ Sed valefaciens eis, &c. Citò inde egressus sum, quamuis occasionem habuerim prædicandi.

d ¶ In Macedoniam. Per quam à vobis Titus erat vtiq; rediturus. Vicinior est enim Macedonia Achaia quam Troia: denique cum ibi esset, dicit Titum postea aduenisse.

e ¶ Deo autem gratias, qui semper &c. Triumphare facit nos per Christum, vel in nobis ipse triumphat.

f ¶ Et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco. Odor notitiæ Dei, per doctrinam manifestatur & signa. Odor autem ideo dicitur, quia sentitur potius quam videtur: & quia primò credentes, aliquid tanquam per modicum odorem sentire valebant.

g ¶ Quia Christi bonus odor sumus Deo in his, qui salui sunt, & in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam. Quidam ita dicunt: nolite labor Deo semper est gratus, quia omnibus prædicamus, seu velint credere, seu nolint, sed hic propriè de illis dicitur, qui vel sanabantur per ipsos, vel in quibus vindicta fiebat. Bonus ergo odor in vtrisque quia iustus.

h ¶ Et ad hæc quis tam idoneus. Ad hæc faciendæ quis potest tam idoneus esse quam nos, qui ad hoc sumus electi?

i ¶ Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, &c. Pseudoapostolos tangit humanum sensum diuinæ prædicationi miscentes. Vnde Eliaas ait: Caupones tui miscent vino aquam, id est, mere doctrinæ adulationis mollia verba, quibus homines non tam inebriati fuerant, quam delectati tabescant.

k ¶ Sed ex sinceritate sicut ex Deo, &c. Ex Deo proceffit doctrina, quam cum ipso præsentem in persona dicere Christi, id est, sicut ipse prædicauit.

CAPVT

D. HIERONYMUS
T. VI. 7. 8

Et ec. 18 f
23. e

Mat. 16. e

Prout. 4. d

D

Eja. 1. f

CAPVT III.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare.] Non vt commendemus nos vobis ista dicendo, laudare nos volumus, sed hac, ne ab aliis seducamini, cogimur commemorare.

b *Aut nunquid egemus sicut quidam, &c.*] Quos non commendat gratia virtutum, illos dignè commendant Epistolæ amicorum.

c *Epistola nostra vos estis, &c.*] Per vestram fidem omnib. commendamur, sicut alibi dicit. Signaculum Apostolatus mei vos estis.

d *Scripta in cordibus, &c.*] In conscientiis nostris, & vos nobis prædicantibus credidisse, vel in corde nostro est prædicatio, per quam Epistola nostra estis facti, quæ cognoscitur, & quæ legitur ab omnibus hominibus, & manifestatur.

e *Quoniam Epistola estis Christi ministrata à nobis.*] Omnibus manifestum est, Christo vos per nostram credidisse doctrinam confirmate virtutem spiritu sancto. Sive verè hinc cognoscimini Christi esse, quòd eius spiritum accepistis.

f *Ministrata à nobis.*] Hoc est spiritu sancto preparata.

g *Et scripta, non atramento, sed spiritu, &c.*] Hic differentiam inducit legis & gratiæ, Iudæi in dura materia legem acceperunt, significantur duritiam mentis eorum, sicut & velamen faciei Moysi, cordis eorum velamen ignorantia portendebat. Nos verò quamuis legem Christi scriptam in Euangelis habeamus, tamen in primis non quasi absentes tabulis scriptis, sed præsentibus per auditum Domini verba corde suscipimus. Euangelia verò postmodum scripta sunt, ad memoriam posterorum. Si ergo inexcusabiles sunt, qui legem in lapidibus acceperunt: quanto magis nos qui verba Christi suscipimus, si peccemus, vt ad Hebræos scribitur: *Si enim illi non effugerunt super terram loquente illis, & reliqua.*

h *Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, &c.*] Quia nouimus vos per nos credidisse, vel quòd nos non humana Epistola, sed gratia diuina commendat.

i *Non quòd sufficientes simus, &c.*] Vult ostendere se nihil sua prudentia facere vel virtute, quia pauci homines iustici, nunquam sine Dei gratia totum mundum saluare potuissent.

k *Sed sufficientia nostra ex Deo est.*] Ideo hoc præmisit, quia dicturus erat tantò maius se quam Moysen meritum suscepisse, quanto maius est N. Testamentum lege, vt eos à fallis Apostolis sibi detrahentibus reuocaret.

l *Qui & idoneos nos fecit ministros noui Testamenti.*] Dum ad hoc idonei ad implendum non effemus.

m *Non litera, sed spiritu.*] Non literæ legis, sed spiritu gratiæ ministrantes.

n *Litera enim occidit, &c.*] Quoniam alibi dicit legem esse spiritualem spiritualib. Carterum peccatores occidit, gratia autem viuificat impium conuertentem. Quidam dicunt, quòd Historicus intellectus occidat, nescientes quòd nec vbiq; historia, nec vbiq; possit Allegoria seruari: nam sicut quedam in figura dicta sunt, vt si præcepta velis allegoricè intelligere, omnem virtutem eorum euacuans, omnibus aperuisti viam delinquendi. Sed ille verus spiritualis intellectus est, qui non viciis coloribus pulchrum mendacium pingit, sed

virtute rerum ipsam rem exprimit veritatem.

o *Quòd si ministratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria.*] Quæ mortificat peccatores, ceterum ipse eam sanctam & iustam & bonam alibi dicit.

p *Ita vt non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, &c.*] Id est, contra Manichæos. Nunquam enim Apostolus posset contrario comparare, id est, maiorem ministrorum noui Testamenti, quam Moysi gloriam dicere, si inter eos non videretur esse communio.

CAPVT III.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare. **b** Aut nunquid egemus sicut quidam commendatiis Epistolis ad vos aut ex vobis? Epistola nostra vos estis? scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus. manifestati: quoniam Epistola estis Christi ministrata à nobis & scripta, non atramento, sed spiritu Dei viui, nõ in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. **h** Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum. **i** Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. **l** Qui & idoneos nos fecit ministros noui Testamenti, nõ litera sed spiritu. **m** Litera enim occidit, spiritus autè viuificat. **o** Quòd si ministratio mortis literis deformata in lapidibus fuit in gloria, ita vt non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur, quomodo nõ magis ministratio spiritus erit in gloria? **f** Nam si ministratio damnationis in gloria est, multò magis abundat ministeriũ iustitiæ in gloria. **n** Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentè gloriam. **s** Si enim, quod euacuatur, per gloriã est, multò magis quod manet, in gloria est. **v** Habentes igitur talem spem multa fiducia vtimur. **e** Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam: vt non intenderent filii Israel in faciem eius, quod euacuatur, sed obtusi sunt sensus eorum. **v** Usque in hodiernum diem id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatũ, quod in Christo euacuatur: sed vsque in hodiernũ diem, cum legitur Moyses, velamen positũ est super cor eorũ.

a Cum etiam Dominus, cum ascendens montem solus, splendore solis visus est radiasse, cum tamen Moyses & Helias visi in gloria referantur: & ideo vox desuper patris ipsum solum præcepit audiri.

x Si enim, quod euacuatur, per gloriam est, &c.] Si euacuandum per gloriam datum est testamentum: quanto magis erit, quod permanet gloriosum.

y Habentes igitur talem spem.] Talem spem gloriæ, quia spe salui facti sumus.

z Multa fiducia vtimur.] In Deo qui fecit nos idoneos.

a Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, &c.] Non ita facimus: quia iam omnes Christiani vident gloriam Domini sancto spiritu reuelante.

b Vt non intenderent filii Israel vsque in faciem eius, &c.] Vtique in finem eius, id est, vsque in finem vitæ eius, ita & lex non intelligitur vsque dum in finem eius, id est, dum Christo credatur.

c Quod euacuatur.] Velamen nunc euacuatur in Christo.

d Sed obtusi sunt sensus eorum, vsque in hodiernum diem, &c.] Nisi enim crediderint, intelligere secundum Prophetam omnino non possunt.

e Id ipsum velamen in lectione veteris Testamenti manet non reuelatum.] Cuius figuram ille gestabat in facie.

f Quod in Christo euacuatur.] Qui finis est legis.

g Sed vsque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.] Ignorantiæ, super cor eorum quibus legitur Moyses, id est, Iudæorum.

a Cum

G

H

Hebr. 2. b

Rom. 7. e

A

a ¶ *Cum autem conuersus fuerit, &c.*] Cum conuersus fuerit Iudæus, sicut Moyses conuertebatur ad Dominum audientem.

b ¶ *Dominus autem spiritus est, &c.*] Nihil in illo obscurum vel velatum.

c ¶ *Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas.*] Liber est spiritus, & idcirco non potest velamen accipere, cum magis ipse omnia reuelat: quia qui spiritum Dei habet, omnia illi nuda sunt & aperta, quia spiritus omnia scrutatur.

d ¶ *Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, &c.*] Euidenter & clarè Domini gloriam contemplanur.

e ¶ *In eandem imaginem transformamur.*] Quam Dominus ostendit in monte, sicut alibi dicit. Qui transfigurauit corpus humilitatis nostræ, conforme corpori claritatis suæ. Siue transformamur quotidie, & nitimur transformari.

f ¶ *A claritate in claritatem tanquam à Domini spiritu.*] Id est, ab hac gloria in futuram proficimus, spiritu Domini operante.

CAPVT IV.

I Deo habentes hanc administrationem, &c.] Quia per nos idonci tanto officio non eramus.

h ¶ *Non desicimus.*] In omnibus tribulationibus nostris.

i ¶ *Sed abdicamus occulta dedecora.*] Id est, occulta vitiorum. Dedecus est enim delinquere Christianum.

k ¶ *Non ambulantes in astutia.*] Non turpis lucri gratia prædicantes.

l ¶ *Neque adulterantes verbum Dei.*] Per adulationem excusando peccata, vt aliqui causa lætificandi cor hominis verbo Dei sermonem vilem admiscant, & per terram repunt.

m ¶ *Sed in manifestatione, &c.*] Sed ita manifestum est apud homines verè esse, quod dicimus, vt eorum conscientia testimonium perhibeat nobis, qui resistant.

n ¶ *Coram Deo.*] Non hominibus, id non propter ipsos eis nos commendamus.

o ¶ *Quòd si, &c.*] Quasi aliquis illi obieciſſet, quòd hanc non omnes intelligant veritatem: sed non credentes, inquit, vel subdoli nõ fideles, etiam pluzimi Iudæorum ignorabant.

p ¶ *In quibus.*] Deus seculi potest accipi quomodo princeps mundi: quia ipse sibi in infidelibus vendicat principatum: sed propter calumniam hæreticorum ita intelligendum est, vt dicamus Deum mentes infidelium huius seculi meritò infidelitatis excæcasse, sicut ait Saluator: *In iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant, & qui vident cæcifiant.* Et ipse Apostolus alibi dicit: *Quia non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati, misit illis Deus spiritum erroris: hoc est, dari permittit, quia credere noluerunt, quasi si medicus inobedientem ægrum deserat, ipse ægritudinem dicitur prolongasse, cum tota illius culpa sit, quia audire contempſit. Tamen, si rursus roget & obtemperet, potest recipere sanitatem.*

q ¶ *Qui est imago Dei.*] Imago expressa substantia Dei, sicut scriptum est ad Hebræos.

r ¶ *Non, &c.*] Qui n. commoda propria querit, non Christum, sed semetipsum prædicat, sicut qui suo ventri seruiunt.

f ¶ *Nos autem seruos vestros per Iesum.*] Quia vestra vtilitati omnia procuramus, exemplo Christi, qui formam serui accipit, non gloria nec auaritiæ causa docemus.

t ¶ *Quoniam Deus qui dixit, &c.*] Hoc contra omnes inimicos veteris Testamenti, quia à patre Christi est datum.

u ¶ *Ipse illuxit in cordibus, &c.*] Illuxit primus in cordibus nostris per Iesum Christum, vt nos alios illuminare possimus.

x ¶ *In facie Christi Iesu.*] Quæ claritas est in facie Christi maior quàm Moyſi: vel in persona Christi nos homines scientia illuminamus.

y ¶ *Habemus autem.*] Hic incipit ostendere quare tanta & talia patiantur, quia de hoc illis Pseudoapostoli detrahebant.

z ¶ *Theſaurum istum, &c.*] Theſaurum gratiæ spiritualis in fragili corpore bailuamus, in quo etiam cum alios sanemus, ipsi aliquoties infirmamur, vt quod facimus, non nostræ virtutis, sed Dei esse noscatur.

a ¶ *In omnibus, &c.*] Persecutionem quidem patimur, sed per solatium futuræ spei non angustiamur, sed amplius delectamur.

b ¶ *Aporiamur, &c.*] Et cæde & opprobriis, sed diuino non desolamur auxilio.

c ¶ *Deijcimus, sed non perimus.*] Vsq; ad desperationem vitæ venimus, sed non morimur: sed & si morimur, non perimus.

d ¶ *Semper mortificationem.*] Per tribulationem sicut alibi ait: *Quotidie morimur per vestram gloriam,* ergo si commorimur, inquit, & conuiuemus. Illi autem, qui nolunt commoti, nec conuiuent.

e ¶ *Semper enim nos, qui viuimus, in mortem tradimur.*] Quamdiu sumus in corpore.

f ¶ *Propter Iesum, &c.*] Non propter opera mala, sed propter corpus eius, id est, Ecclesiam patimur, quod passus est ille pro nobis, vt vita eius, hoc est, æterna manifestetur in carne nostra

mortali, vt possit fieri immortalis. Nondum enim apparuit in nobis, quid erimus.

g ¶ *Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis, &c.*] Nunquid in nobis semper erit mors, & in vobis vita & futura & præsens.

h ¶ *Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, &c.*] Increpat eos, qui falsis Apostolis crediderunt, idcirco Paulum passionibus subiaceret, quia fidei minoris sit. Si ergo per fidem tribulari non possit, econtrariò ostendit, se propter fidem talia sustinere: illos verò causas odii non habere per adulationem atque dissidium. Vnde ad Galatas ait: *Qui volunt in carne placere tantum, vt crucis Christi persecutionem minime patiantur.*

i ¶ *Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus propter quod & loquimur, &c.*] Hoc testimonio credere se probat. Si enim ille ideo, quia credidit, loquebatur, nemo enim sana mentis alteri affirmat, quod ipse non credit: ergo & nos, qui loquimur, inquit, credimus, qui etiam propterea tribulamur.

k ¶ *Scientes quoniam, &c.*] Firmiter tenentes hanc fidem, à qua nec morte diuellimur.

C

D

1. Cor. 15. d

1. Ioan. 3. a

Galat. 6. c

Ioan. 9. g
2. 1. Hess. 2. c

a ¶ Et

D. HIERON
T. VI. 7. 8

E

a ¶ Et nos cum Iesu, &c.] Sicut illum suscitavit, & nos, si pro eorum moritur.

b ¶ Omnia propter vos.] Omnia ideo patimur, quia fideliter vestram salutem quaerimus & optamus.

c ¶ Ut gratia abundans per multos in gratiarum actione, &c.] Hunc sensum habet, ut per multitudinem credentium propter gratiam abundantem, & actio abundet in gloria Dei.

d ¶ Propter quod non desicimus.] Propter vos & propter gloriam Dei in omnibus tribulationibus & opprobriis non cessamus.

e ¶ Sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur.] Licet corpus passionum iniuriis corrumpatur, anima tamen spe futurorum quotidie confirmatur ad omnia sustinenda.

f ¶ Nam id quod praesens est, &c.] Praesens tribulatio quantolibet tempore perseverans, ad compensationem immensa gloriae aeternae brevis & facilis est, sicut ad Romanos ait: Existimo enim, quod non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam.

g ¶ Supra modum in sublimitate, &c.] Quia nulla comparatio potest esse.

h ¶ Aeternum gloriae pondus operatur in nobis, &c.] Quia illud leve dixerat, ideo posuit hic pondus, servans Metaphoram statera, vel quod tribulationum pondus, quae supra modum sunt in praesenti, sublimitatem gloriae aeternae perficiant.

i ¶ Non contemplantibus vobis, &c.] De visibilibus nec bonis mouemus nec malis, quia vtraque finiuntur.

CAPVT V.

Sicimus enim, quoniam si terrestris domus nostra, &c.] Quasi aliquis ei dixisset, quando istud erit, cum sciam me esse mortalem: ideo resurrectionem gloriae induxit. Domus nostra, inquit, terrenum corpus, in quo in hoc seculo adhuc corporaliter habitamus: si ante aduentum Domini vel passionibus vel conditione naturae fuerit dissolutum, caelestem incorruptionem ex Deo corpore reuiuifcente sumemus.

l ¶ Donum non, &c.] Quia animale corpus quod Dei quodammodo manu dicitur esse plasmatum, hoc ipsum spirituale fiet per spiritum.

m ¶ Nam & in hoc ingemiscimus, &c.] Gemitus hic pro labore accipitur, quia cum gemitu laboratur, sicut & partus pro labore ponitur. Ad hoc ergo laboramus, ut illa superindui mereamur.

n ¶ Si tamen vestiti, &c.] A fide vel opere pietatis.

o ¶ Nam & qui sumus in hoc, &c.] Nam qui vini inueniuntur, hoc laborabunt, ut non expolientur ab igne cum peccatoribus, cum omnia ceperint elementa consumi, sed ut cum iustis immortalitate superindui mereantur.

p ¶ Ut absorbeatur, quod mortale est a vita.] Quod absorbetur non apparet, cum sit, sicut ferrum, si mittatur in ignem, manente eius materia totum fit ignis, nam & splendorem & calorem ipsius ignis assumit.

q ¶ Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus.] Deum hoc dicit facere, ne cui impossibile videretur.

r ¶ Qui dedit nobis pignus spiritus, &c.] Qui nobis dedit pi-

gnus spiritus, ut sciamus, quia templum sui spiritus perire non patitur.

s ¶ Audentes igitur semper & scientes.] Ideo hoc audemus petere, quia quamdiu in corpore sumus in hac vita, incertis iactamur eventibus, finem nostris exitus nescientes. Cum autem temer excesserimus e corpore, tunc scimus nos Domino propinquare: quoniam aduersis & incertis sumus seculi molestiis liberati.

t ¶ Quoniam, dum sumus in hoc corpore, peregrinamur a Domino.] Peregrinamur, quia adhuc non sumus in hereditate paterna. Ut peregrini ergo non debemus de huius seculi rebus magnopere curare: sed necessariis contenti, desiderium omne & studium perueniendi ad patriam habeamus: quia fide adhuc speramus, & nondum specie possidemus. Audemus autem, & consentimus prorsus hoc audenter legimus: sicut alibi ait: Dissolui & cum Christo esse, multo magis melius.

u ¶ Magis peregrinari, &c.] Bene ait, peregrinari a corpore: quia ad id sumus iterum regressuri.

x ¶ Et praesentes, &c.] Quamquam creatori suo nulla creatura sit absens, sed nos quodammodo tunc illi magis praesentes erimus, etiam perfecti, cum a carnis fuerimus fragilitate se iuncti. Sive quod secundum nos Deo praesentes erimus, quia secundum illum absentes esse nunquam possumus.

y ¶ Et ideo contendimus siue praesentes placere illi.] Iam modò tales esse actu conamur, quales futuri sumus in regno, natura incorruptibili sine dubio & perfecti. Hoc dicit, quamdiu in mundo positi peregrinamur a Domino, conuersatione bona id agamus, ut ei in futuro placere possimus, non ut quidam putant, quia postea quam excesserimus e corpore, ibi aliquid operantes Deum

promereamur.

z ¶ Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi.] Pro magnitudine potentiae sedentis, magnitudo tribunalis, & terror iudicii aestimanda sunt.

a ¶ Ut referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum.] Quia de resurrectionis tempore fecerat mentionem, vult ostendere animam omnia per corpus operatam, siue bonum, siue malum. Venite ad me benedicti. Et, Discedite a me maledicti.

b ¶ Scientes ergo timorem Domini hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus, &c.] Scientes quantus metus sit diuini iudicii, hominibus suademus, ut caueant: Deo autem manifesti sumus, si non & nos formidamus.

c ¶ Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse, &c.] Quamuis malè vobis suggestum sit de nobis, puto tamen, quod non recipiat conscientia vestra de nobis aliud suspicari quam nouit, nec possit aliis magis fidem accommodare, quam sibi.

d ¶ Non iterum commendamus nos vobis.] Quia superius dixerat, incipimus nosmetipsos commendare.

a ¶ Sed

G

Philip. 1. c.

H

Mat. 25. c.

Rom. 8.

F

A

a ¶ Sed occasione damus vobis gloriandi pro nobis, &c.] Contra Pseudoapostolos, qui primum per detractationem odium eis volebant inferere, vt eis fides facilius haberetur.

b ¶ Vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.] Vt habeatis ad eos, qui in carnalibus, & in visibilibus, & non in a sed occasione damus vobis gloriandi pro nobis, b vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. c Siue enim mente excedimus Deo, d siue sobrii sumus vobis. e Charitas enim Christi vt geret nos f aestimantes hoc: quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et pro omnib. mortuus est Christus, g vt & qui viuunt, iam no sibi viuunt, h sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. i Itaq; nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem. k Et si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. l Si qua ergo in Christo noua creatura vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. m Omnia autē ex Deo n qui nos reconciliauit sibi o per Christu, p & dedit nobis ministerium reconciliationis. q Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi: r non reputans illis delicta ipsorum, s & posuit in nobis verbum reconciliationis, &c.] Vt pro Christo nos reconciliemus homines Deo, cuius Christi vice, legati sumus Dei.

c ¶ Siue enim mente excedimus Deo.] Si, inquit, sensu proprio, recta peruertimus in vitia, ipsi a Deo excedimus, atque alienamur ab eo. Si autem integrē sentimus & sobrii, vobis sufficit nostra prädicatione. Dicebant enim de illis, si eorum esset memoria coram Deo, nunquam talia paterentur. Quidam aliter dicunt. Siue in Ecclasi sumus Deo, siue nostro sensu loquimur vobis.

d ¶ Siue sobrii sumus vobis.] Si abstinentes propter vos.

e ¶ Charitas enim Christi vt geret nos.] Necessē est nobis, vel aliquatenus vicem eius rependere charitati, id est, vt pro eius corpore patiamur, qui mori pro nobis morte dignatus est.

f ¶ Aestimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus.] Solum inuentus est, qui vt immaculata hostia pro omnibus, qui erant in peccatis mortui, offerretur.

g ¶ Vt & qui viuunt, iam non sibi viuunt.] Ei debemus vitam nostram, qui illam in omnibus sua morte seruauit. Si quis ergo sua

potius quam Dei voluntatem facit, sibi viuunt, non illi. Vnde ipse Dominus ait: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum sibi, &c.

h ¶ Sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.] Propter calumniam, semper mortis resurrectionem adiungit. De abolitione veterum, & renouatione creaturæ: & reconciliatione nostra ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.

i ¶ Itaq; nos ex hoc neminem nouimus secundum carnem.] Id est, carnaliter circumcisum, & carnales ceremonias seruantem, & nullius veterum imitamur exemplum.

k ¶ Et si cognouimus secundum carnem, &c.] Cognouimus, inquit, secundum carnem Christum, quando maledictum factus, patibulum crucis pro nostra salute suscepit. Nunc autem non ita cognoscimus: non enim est iam passurus pro nobis, qui semel pro omnibus & mortuus est, & resurrexit. Aliter. Et si cognouimus Christum, cum adhuc essemus secundum carnem, sed nunc iam non nouimus. Quia eis exempla veterum proponebat, ait Christum carnaliter circumcisum cum Iudæis omnia celebrasse. Sed nunc iam ista nouimus: quia post resurrectionem eius, nouum est testamentum. Aliter. Qui infirmi sunt, carnaliter credunt Christo, perfecti vero intelligunt iam post resurrectionem nihil imbecillitatis in eo esse carnalis.

l ¶ Si qua ergo in Christo noua creatura, &c.] Si quis credit in Christo, noua est creatura, intelligens vetera, suo tempore fuisse distincta, & amodò nouo more viuendum.

m ¶ Omnia autem ex Deo.] Quia etiam præcepta innouata sunt: tamen & noua & vetera ab vno Deo pro diuersitate temporum sunt dispensata.

n ¶ Qui nos reconciliauit sibi.] Quia peccando fueramus ab eo auerti.

o ¶ Per Christum.] Per Christi doctrinā, pariter & exemplū.

p ¶ Et dedit, &c.] Vt & nos alios reconciliare possimus.

q ¶ Quoniam quidem Deus erat in Christo, &c.] Tribus modis inesse Deum legimus. Secundum infinitatem omni creaturæ, sicut ipse dicit per Prophetam. Nonne cælum & terram ego impleo? Secundum sanctificationem & peculiarem in-

habitationem in sanctis, iuxta illud: Et inhabitabo in illis. Secundum plenitudinem diuinitatis in Christo, dicente alibi Apostolo. Quia in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, mundum reconcilians sibi.

r ¶ Non reputans illis delicta ipsorum.] Hoc est, per solam fidem cognoscens.

s ¶ Et posuit in nobis verbum reconciliationis, &c.] Vt pro Christo nos reconciliemus homines Deo, cuius Christi vice, legati sumus Dei.

t ¶ Tanquam Deo exhortante per nos.] Id est, non ex nobis loquimur, sed ex Deo.

u ¶ Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo, &c.] Quod dicit, hoc est, non inquit, nos pro Christo deprecamur, sed propter illud quod pro nobis passus est, vt credentes in ipsum, reconciliemini Deo, hoc est, vice Christi.

x ¶ Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.] Secundum illud. Christus qui absque peccato erat, pro nobis dicitur factus peccatum: quia pro peccatis nostris mortuus est. Pater pro nobis Christum, qui peccatum nesciebat, peccatum fecit, hoc est, sicut hostia pro peccato oblata peccatum vocabatur in lege, vt in Leuitico scri-

ptum est. Et imponet manum super caput peccati sui: ita & Christus pro peccatis nostris oblatu, peccati nomen accepit.

y ¶ Vt nos efficiemur iustitia Dei in ipso, &c.] Non nostra, nec vobis.

CAPVT VI.

A Diuantes autem exhortamur.] Verbo vos adiuuantes.

a ¶ Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.] In vacuum gratiam Dei recipit, qui in nouo Testamento non nouus est, hoc est, nihil in illo proficit.

b ¶ Ait enim, Tempore accepto exaudiui te, &c.] Acceptum tempus ad exaudiendum & ad salutem miserandum, in hac vita præfenti est, sicut ait Saluator. Ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebra comprehendant.

c ¶ Ecce nunc tempus acceptabile.] Sicut alibi. Dum tempus habemus, ait, operemur, quod bonum est. Dies autem ideo dicitur hæc vita: quia ad operandum est apta, & concluditur nocte iudicii, quæ dies tenebræ erunt peccatoribus, non lux in qua iam nemo poterit operari. Aestati quoque assimilatur hoc tempus, in cuius comparatione, formica dicitur hyemem sperare venturam.

d ¶ Ecce nunc dies salutis.] Modò solam possumus inuenire salutem: quia iuxta Prophetæ testimonium, in inferno nemo confitebitur.

e ¶ Nemini dantes vllam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum.] Nemo a nostro offendatur exemplo: ne non tam nostrum vitium puretur esse, quam legis.

f ¶ Sed in omnibus.] Non in aliquantis.

g ¶ Exhibeamus nosmetipsos.] Omnes autem huius causæ in nostra sunt potestate.

a ¶ Sic

D. HIERONIMUS
T. VI. 7. 8

Matth. 16. d

Leuit. 26. b

Col. 2. b

D

Leuit. 24. 7

Ioan. 12. 5

E
u. Cor. 6. d

a ¶ *Sicut Dei ministros.*] Dei ministri, Deum debent, prout possibile est, imitari, vt ex actu cognoscatur Deie esse cultores. Vnde alibi ait: *Portate Deum in corpore vestro*, sicut ille se ab omnibus patitur blasphemari, & tamen in presenti vita ingratias etiam sua beneficia non denegat.

b ¶ *In multa patientia, in tribulationibus.*] Omnis læsio, tribulatio est.

c ¶ *In necessitatibus, &c.*] Omne quod necesse est, feramus, vt necesse est.

d ¶ *In angustiis.*] Angustia, est omnis egentia.

e ¶ *In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus.*] Manuum, vel discursuum.

f ¶ *In vigiliis.*] Non minus mentis, quam corporis.

g ¶ *In ieiuniis.*] Notandum ieiunia cum virtutibus numerari.

h ¶ *In castitate.*] Illa est vera castitas, quæ nec mente polluitur.

i ¶ *In scientia.*] Notandū quod scientia sit inter species virtutum.

k ¶ *In longanimitate.*] Id est, suauentia longa.

l ¶ *In suauitate.*] Vt nulli verbis nostris amaritudinem generemus: & dicatur de nobis, *Fauces eius dulcedines, & totum desiderium.*

m ¶ *In spiritu sancto.*] Dum dignum ei nos habitaculum præparamus.

n ¶ *In charitate non ficta.*] Omnia, quæ nobis volumus facere, aliis faciamus: vt non diligamus verbo, sed opere & veritate.

o ¶ *In verbo veritatis.*] Id est, in verbo Christi: si aptè proferatur & verè, ne fiat de veritate mendacium.

p ¶ *In virtute Dei, &c.*] In virtute Dei, siue legis, contra diabolum dimicemus.

q ¶ *A dextris & sinistris.*] Nec prosperis eleuemur, nec frangamur aduersis.

r ¶ *Per gloriam & ignobilitatem.*] Gloriam virtutum, & ignobilitatem carceris.

s ¶ *Per infamiam & bonam famam, vt seductores & veraces.*] Ab aliis vt veraces laudamur, vt seductores ab aliis infamamur: sicut & ipse Saluator appellatus est à Iudæis seductor: quæ omnia æqualiter ferimus, ne extollant nos laudantes, nec deiciant detrahentes: quia necesse est vtramque partem aliquando mentiri. Vnde ad conscientiam redeuntes, non debemus aliis magis fidem accommodare, quam nobis.

t ¶ *Sicut qui ignoti & cogniti.*] Ignoti perfidis & ingratis, & cogniti à fidelibus & iustis.

u ¶ *Quasi morientes & ecce viuimus.*] Hoc est, vsque ad mortem peruenientes: sicut quando lapidatus est, & mortuus æstimatus surgens docebat in Lystris.

x ¶ *Vt castigati, & non mortificati.*] Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me.

y ¶ *Quasi tristes, semper autem gaudentes.*] Tristes seueritate vultus: corde verò etiam in tribulatione gaudentes.

z ¶ *Sicut egentes, multos autem locupletantes, &c.*] In hoc ipso, quo nobis egemus, aliis abundamus: dum per nos eleemosynæ fiunt, siue terrenis egentes, alios bonis cælestibus facimus locupletes. Simul attendendum, quomodo omnia quasi pati se dicit, non tamen pati, vt ostendat ista esse quasi imagines passionum, ad comparationem præmii sempiterni.

a ¶ *Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.*] Sicut ait Salo-

mon, eius qui fidelis est totus mundus diuitiarum. Nam ex cepto quòd omnia nostra Dei sunt: nemo plus habet, quam qui nullius indiget: Ille verò nihil eget, qui præter necessaria nihil requirit. De separatione fidelium ab infidelibus, & quòd omnes sancti templum sint Dei.

a sicut Dei ministros. b In multa patientia, in tribulationibus. c in necessitatibus, d in angustiis, e in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, f in vigiliis, g in ieiuniis. h In castitate, i in sciètia, k in longanimitate, l in suauitate, m in spiritu sancto, n in charitate nõ ficta, o in verbo veritatis, p in virtute Dei. q Per arma iustitiæ: à dextris & à sinistris, r per gloriam & ignobilitatem, s per infamiam & bonam famam. Vt seductores & veraces, t sicut qui ignoti & cogniti: u quasi morientes, & ecce viuimus: x vt castigati, & nõ mortificati. y Quasi tristes, semper autem gaudentes. z Sicut egentes, multos autem locupletantes. a Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. b Os nostrum patet ad vos o Corinthii: cor nostrum dilatatum est. c Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris. d Eandem autè habentes remunerationem, e tanquam filiis dico, dilatamini & vos. f Nolite iugum ducere cum infidelibus. g Quæ n participatio iustitiæ cū iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras? h Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cum infideli? i Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei viui, k sicut dicit Deus. Quoniam inhabitabo in illis, l & ambulabo inter eos, m & ero illorum Deus, & ipsi n erunt mihi populus. o Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, p & immundum ne tetigeritis, q & ego recipiam vos: r & ero vobis in patrem: & vos eritis mihi in filios, & filias, t dicit Dominus omnipotens.

b ¶ *Os nostrum patet ad vos o Corinthii: cor nostrum dilatatum est.*] Ita sumus vestro profectu pro uocati, vt tacere penitus non possimus. Profectus enim discipuli, aperit os magistris. Et cor dilatatur atque amplificatur, id est, facit sensibus abundare. Sicut de Salomone scriptum est: *Quia dedit illi Deus latitudinem cordis, sicut arenam maris.*

c ¶ *Non angustiamini in nobis: angustiamini autem in visceribus vestris.*] Non ex nobis sermonis angustia: sed quia validiorem vos non potestis audire doctrinam, ideo ex vobis causa procedit angustia.

d ¶ *Eandem autem habentes remunerationem.*] Si eundem sustinueritis laborem. Aut certè si tantum, quantum dicere possumus, capiat.

e ¶ *Tanquam filiis dico dilatamini & vos.*] Quali filii meo exemplo dilatamini, vt maiora recipiat. Siue sacerdotes in doctrina exemplo suo præcepit dilatari.

f ¶ *Nolite iugum ducere cum infidelibus.*] Nolite illis coniungi, vel æquari: quia iugum simul non trahunt, nisi pares, id est, nolite Pseudoapostolis sociari, vel his qui in idolo recumbent.

g ¶ *Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras.*] Nulla, sicut nec cum

tenebris luci. Simul ostendit neminem posse esse iustum & iniustum, valde contraria exempla proponens.

h ¶ *Quæ autem conuentio Christi ad Belial: aut quæ pars fidei cum infideli?*] Penitus illi non potest conuenire. In Belial autem diabolum, siue Antichristum in vocabulo idoli nominauit.

i ¶ *Qui autem consensus templo Dei cum idolis? &c.*] Idola ipsos homines dicit, qui idola colunt: quia templa sunt demonum, sicut iusti templum Dei sunt.

k ¶ *Sicut dicit Deus, quoniam inhabitabo in illis.*] Cùm vbiq̃ sit Deus, tamen in illis propriè habitare se dicit, qui eius gratia perfruuntur, & qui mundum ei præparant sui cordis hospitium.

l ¶ *Et inter eos ambulabo.*] Omnes eorum sensus obtinebo, vel percurram.

m ¶ *Et ero illorum Deus.*] Deus enim natura omnium est, voluntate paucorum: non enim est Deus mortuorum, sed viuorum.

n ¶ *Et ipserunt mihi populus.*] Qui voluntate serui sunt, non natura tantum.

o ¶ *Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, &c.*] Actu vel conuersatione, vel familiaritate, non loco.

p ¶ *Et immundum non tetigeritis, &c.*] Omnis, qui peccat, immundus est, immundus enim apud Deum omnis iniquus.

q ¶ *Et ego recipiam vos.*] Si vos illi eiecerint.

r ¶ *Et ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias.*] Si vos parentes abdicauerint infideles, me patrem habebitis sempiternum.

t ¶ *Dicit Dominus omnipotens.*] Addidit omnipotens, ne cui impossibile videretur.

G

H

A

CAPVT VII.

HAs ergo habentes promissiones charissimi.] Tantas & tales promissiones habentibus, quanto studio mundanda est domus talem hospitem receptura, & Dei filii quo modo debent patrem in omnibus iustitia operibus imitari.

b ¶ *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, &c.*] Inquinamentum carnis est, quod per carnem admittitur, Spiritus verò, quod sola cogitatione peccatur.

c ¶ *Perficiemus sanctificationem, &c.*] Tunc erit perfecta sanctificatio, si utraq; munda seruentur.

d ¶ *In timore Dei.*] Non in laude hominum vel timore.

e ¶ *Capite nos. Neminem læsimus, &c.*] Accipite, quod dicimus, siue quod viuimus, vt exemplum nostrum teneatis.

f ¶ *Neminem corrupimus.*] Mala doctrina.

g ¶ *Neminem circumuenimus.*] Vt eius aliquid tolleremus.

h ¶ *Non ad condemnationem vestram dico. Prædiximus enim quiddam, &c.*] Non me excusando, vos tales expono: non enim possum de vobis hoc sentire, quos diligo, vt superius commemorauimus.

i ¶ *Multa mihi fiducia est apud vos.*] Multam mihi fiduciam de distis loquendi: quia in omnibus obedistis, siue quia multum me à vobis diligi non ignoro.

k ¶ *Multa mihi gloriatio pro vobis.*] Apud alias Ecclesias, de vestra emendatione mihi applaudo.

l ¶ *Repletus sum consolatione.*] Post multam tristitiam. Siue sermo mihi suppeditat consolationem, vestro prouocatus exemplo & profectus.

m ¶ *Superabundo gaudio, in omni tribulatione vestra.*] In omni tribulatione vestra tantum gaudeo, vt obliuiscar omnium pressurarum.

n ¶ *Nam & cum venissemus in Macedoniam, &c.*] Ostendere illis vult, quantam pressuram magnitudo gaudii superarit.

o ¶ *Sed omnem tribulationem passi sumus.*] Nullum genus tribulationis experti non sumus.

p ¶ *Foris pugna, intus timores, &c.*] Pugna contra infideles, & timor de fratribus fallis: siue timebamus, ne scandalizentur infirmi.

q ¶ *Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus.*] Hoc est humiliatos passionibus & afflictos.

r ¶ *In aduentu Titi. Non solum autem in aduentu eius, &c.*] Non solum quia desideratus aduenit, sed etiam quia illa nunciavit, propter quæ eius maxime expectabamus aduentum.

s ¶ *In qua consolatus est in vobis.*] Post luctum quem pro vobis nobiscum habebat.

t ¶ *Referens nobis desiderium vestrum, vestrum sterum.*] Pro nostra contumeliam, & quorundam peccatis.

u ¶ *Vestram emulationem pro me.*] Quia vice mea emulati estis Dei emulatione peccantes, siue triplex est emulatio, aut imitationis, aut inuidiæ, aut de qua agitur in presenti.

x ¶ *Ita vt magis gauderem.*] Quia non modò correxistis vos, sed etiam amplius profectis.

y ¶ *Quoniam & si contristati vos in epistola, &c.*] Et si me pœnituisset, eo quòd vos durius corripuerim: tamen vester facit profectus, vt non me pœniteat: quasi si dicat medicus etiam si doluisset mihi tam ardentem me vsum esse cauterio: sed nunc gaudeo, non quia doluistis: sed quia dolor ille vobis profuit ad salutem.

CAPVT VII.

HAs ergo habentes promissiones charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, & perficiemus sanctificationem in timore Dei. Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus. Non ad condemnationem vestram dico. Prædiximus enim, quòd in cordibus nostris estis ad commoriendum & ad conuiuendum. Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione: superabundo gaudio in omni tribulatione vestra. Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra: sed omnem tribulationem passi sumus. Foris pugna: intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus, in aduentu Titi. Non solum autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, in qua consolatus est in vobis, referens nobis desiderium vestrum, vestrum sterum, vestram emulationem pro me: ita vt magis gauderem. Quoniam & si contristati vos in epistola, non me pœnitet. Et si pœniteret videns quòd epistola illa, & si ad horam vos contristauit, nunc gaudeo, nò quia contristati estis: sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia, mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Igitur & si scripsi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam: nec propter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram quam habemus pro vobis coram Deo. Ideo quoque consolati sumus. In consolatione autem nostra abundantius magis gauisi

z ¶ *Contristati enim estis secundum Deum, &c.*] Non secundum seculum.

a ¶ *Vt in illo detrimentum patiamini ex nobis.*] Aut nostra negligentia. Aut vt venientes aliquem vestrum damnaremus.

b ¶ *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.*] Est enim pœnitentia diabolica aduerfa salutis: si quis de bono opere pœniteat. Stabilem operatur, stabilem salutem siue permanentem pœnitentiam. De propitiatu enim peccatorum, non debemus esse sine metu.

c ¶ *Seculi autem tristitia mortem operatur.*] Seculi tristitia est, aut de amissis rebus propriis, aut de alienis non inualis dolere, vel de alterius felicitate torqueri. Secundum Deum vero tristitia est: siue sua, siue aliena lugere commissa.

d ¶ *Ecce enim hoc ipsum secundum Deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem.*] Hoc ipsum, quod modo factum est, potest vos docere: quid sit inter vtramque tristitiam.

e ¶ *Sed defensionem.*] Quidam habent, sed excusationem, in Græco autem *ἀπολογία*, id est, satisfactionem præcepti scilicet dicit. Quidam dicunt, hoc loco sed præpositionem in Latino esse superfluum. Apud Græcos vero consequentiam, struatur esse sermonis.

f ¶ *Sed indignationem.*] Contra peccantes, non negligentiam.

g ¶ *Sed timorem.*] Timorem doni, non securitatem.

h ¶ *Sed desiderium.*] Non fastidium, sed desiderium nostrum.

i ¶ *Sed emulationem.*] Contra peccantes, ne vltra peccarent non remissionem.

k ¶ *Sed vindictam.*] Non veniam nocivam, sed vindictam salutarem.

l ¶ *In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio.*] Probastis vos immunes à culpa: contaminatus enim auctoritatem non habet vindicandi.

m ¶ *Igitur & si scripsi vobis non propter eum, qui fecit iniuriam, nec propter eum qui passus est.*] Non propter eum qui patri fecit iniuriam tantum, nec propter ipsum solummodo patrem scripsi. Potest & ita dici: Non propter eum qui excommunicauit: neque propter eum qui eiectus est, scripsi: neque enim per me hæc sola emendata vel correpta est causa.

n ¶ *Sed ad manifestandam sollicitudinem.*] Ne putetis nos aliquid posse latere, dum pro vobis sumus nimia cura solliciti.

o ¶ *Ideo quoque consolati sumus.*] Quia vos castos probatis esse in negotio.

p ¶ *In consolatione autem, &c.*] In hoc autem amplius gratulati sumus, quòd ita à vobis Titi Spiritus est refectus, vt nunquam de eius mente possitis recedere. Profectus quippe discipulorum, spiritualia gaudia sunt magistrorum.

a ¶ Et si

E

a ¶ Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum.] Quasi peritus medicus agit : qui vulnus iar-

b ¶ Non sum confusus, &c.] Confusionem non habet gloria de profectu.

c ¶ Ita & gloriatio nostra, que fuit ad Titum, veritas facta est.] De rebus iustis, non vanitatis, sed veritatis est gloriatio.

d ¶ Et viscera eius abundantius in vobis sunt, &c.] Omnia vos affectuum eius membra desiderant, vt oculi presentiam, aures sermonem, os colloquium expectet.

e ¶ Quomodo cum timore & tremore exceperit illum.] Obedientiam fidelem describit: qui enim ex charitate obedit, timet contristare, quem diligit.

f ¶ Gaudeo, quod in omnibus confido in vobis.] Fecistis me gaudere, quia de obedientia vestra nunquam potui hesitare, & de ministerio in sanctos.

CAPVT VIII.

Noram autem facimus vobis fratres gratiam Dei, &c.] Causam inchoat de collectis, & exemplo Ecclesiarum illarum, eos ad presentiam & eleemosynam prouocat, vt non putarent sibi graue, quod pauperiores videant, iam fecisse.

h ¶ Quod in multo, &c. gaudii ipsorum sunt.] Tunc maxime gaudent, quando fuerint tribulati, scientes Apostolos contumeliā in concilio passos pro nomine Christi, publica iactantia fuisse gauisos.

i ¶ Et altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum, &c.] Multum quidem in terrena facultate sunt pauperes, sed in magna simplicitate sunt diuites, plus cupientes dare quam habent, ac propterea Deus animam magis probat, quam quod dextera porrigit. Qui enim, quantum potest facit, totum fecit, similiter diues & pauper, quamuis diues amplius dare videatur.

k ¶ Quia secundum virtutem.] &c.] Verbis preposteris hoc dicit. Testimonium illis reddo, quod secundum vires facientes, supra virtutē voluntarii fuerunt.

l ¶ Cum multa exhortatione, &c.] Multum suadentes nos, rogauerunt, vt gratanter, quae offerebant, susceperemus in ministerium sanctorum.

m ¶ Et non sicut spe, &c.] Amplius quam sperabamus, fecerunt, non contenti sua dare, sed seipos primo Domino tradiderunt, deinde nobis, hoc est, Deus videt voluntatem eorum, nos effectum.

n ¶ Per voluntatem Dei.] Non vt nobis placerent sine Domini voluntate.

o ¶ Ita vt rogarem Titum, &c.] Illorum deuotione accensum mittere eum ad vos, vt doctrina & dispositione sua, etiam hoc in vobis perficiat, ne quid minus ceteris habeatis. De collaudatione Corinthiorum & aequalitate, prout quisq; habuit, & de ministerio quod fit in sanctos agit.

p ¶ Sed sicut in omnibus abundatis fide & sermone & scientia, &c.] Nota cum fide scientiam esse laudabilem.

q ¶ Vt & in hac gratia abundetis.] Ne cum in aliis vindicatis, in hoc ab aliis superemini.

r ¶ Non quasi imperans dico, &c.] Non impero nec exigo, sed consilium do, vt sicut in multis formam aliis praebebis, ita & in isto opere faciatis. Est enim vobis sic ingenua pietas, vt ab aliis eam discere minime egeatis.

s ¶ Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi : quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Et consilium hoc do. Hoc enim vobis vtile est.] Non ignoratis DEI filium propter vos pauperem factum : qui vniuersorum erat conditor & Dominus : vt eius exemplo bonis caelestibus ditaremini. Si ergo ille propter vos temporalia vniuersa contempsit, quanto magis vos dare debetis parua, non vestra, imò sua ei reddere? Ipsi enim datur, quicquid eius causa porrigitur. Simul & contra Fortinum facit, quod prius quam pauper fieret Christus, diues erat, quia habitabat in patre.

CAPVT VIII.

Notam autem facimus vobis fratres gratiam Dei, quae data est in Ecclesia Macedonia, & quod in multo experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit, & altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum. Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam & communicationem ministerii, quod fit in sanctos. Et non sicut sperauimus, sed semet ipsos dederunt primum domino, deinde nobis per voluntatem Dei, ita vt rogarem Titum, vt quemadmodum cepit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone & scientia, & in omni sollicitudine insuper & charitate vestra in nos, vt & in hac gratia abundetis. Non quasi imperans dico : sed per aliorum sollicitudinem etiam vestrae charitatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi : quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis, & consilium in hoc do. Hoc enim vobis vtile est, qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno priore. Nunc vero & facto perficite, vt quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet. Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate in presenti tempore, vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, vt fiat aequalitas, sicut scriptum est. Qui multum habuit non abundauit, & qui modicum, non minorauit.

¶ Sed sicut in omnibus abundatis fide & sermone & scientia, & in omni sollicitudine insuper & charitate vestra in nos, vt & in hac gratia abundetis. Non quasi imperans dico : sed per aliorum sollicitudinem etiam vestrae charitatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi : quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis, & consilium in hoc do. Hoc enim vobis vtile est, qui non solum facere, sed & velle cepistis ab anno priore. Nunc vero & facto perficite, vt quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet. Non enim vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate in presenti tempore, vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum, vt fiat aequalitas, sicut scriptum est. Qui multum habuit non abundauit, & qui modicum, non minorauit.

a ¶ Gra- undantia vestrae inopiae sit supplementum, vt fiat aequalitas, sicut scriptum est, &c.] Date illis carnalia, vt & illi vacantes, possint vobis reddere spiritualia. Isti enim duo gradus sine alterutro esse non possunt : iam enim ille perfectus non erit de carnalibus cogitando quamuis misericors, cum non habet cui dare, vel quo modo dare doceatur.

a ¶ Qui multum habuit non abundauit, & qui modicum non minorauit.] De manna hoc dicitur, quod accepit populus in deserto, cuius exemplo docemur, quod omnis superabundantia generet vermes. Simul & ostenditur, quae Deus dat, omnibus aequalia esse debere. Et propter huius testimonii auctoritatem, vult nobis Apostolus praesentia omnia esse communia, vt & perfecti doctrinam non abscondant, & habentes substantiam mundi, non denegent eis victum: Dignus est enim operarius cibo suo.

G

G

H

Tob. 4.

Mat. 10. b

A

a ¶ *Gratias autem ago, &c.*] Gratia quidem exhortationis, à voluntate propria festinauit, vt mercedem haberet, non inuitus quasi ei sit credita dispensatio.

b ¶ *Misimus autem cum illo, &c.*] Hoc de Luca intelligitur: quia laudem in Euangelio conscribendo videtur habere præ cæteris: qui etiam actus Apostolorum præter Euangelia scripsit.

c ¶ *Non solum autem, &c.*] Testimonio Ecclesiarum idoneum eum & probatum fuisse, demonstrat.

d ¶ *Ad Domini gloriam, & destinata voluntatem nostram.* (Propositam siue paratam.) Deuitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, &c.] Ne quis dicat: quomodo Christus legem impleuit, cum videamus Christianos, non tantam Eleemosynam facere, quanta fieri in lege præceptum est?

e ¶ *Prouidemus enim bona, &c.*] Nihil enim propter humanam gloriam facimus: sed tamen nolimus, vt per nos aliquis scandalum merito patiatur, sed vt omnes videntes opera nostra bona magnificet patrem nostrum.

f ¶ *Misimus autem cum illis & fratrem nostrum.*] Quidam hoc de Apollo allerunt dictum.

g ¶ *Quem probauimus in multis sæpe sollicitum esse, &c.*] Testimonium illi dar, vt facilius audiat.

h ¶ *Nunc autem sollicitiorem multo confidentia multa in vos.*] Multo nunc sollicitiorem comprobamus eum propter vos: quia vestra obedientia prouocatur, siue quia adiuti à Tito, siue quia per seipsum comprobauit.

i ¶ *Siue pro Tito qui est socius meus & in vobis adiutor: siue fratres nostri, &c.*] Quod dicit, hoc est. Tam Titi causa qui eorum obedientiam collaudauerat: quam eorum qui ad ipsum fuerant pariter destinati: ita se exhiberent, vt & charitas synceritatem, & Apostolica præ ipsius gloriæ veritatem in conspectu omnium comprobarent.

k ¶ *Ostensionem ergo que est charitatis vestra & nostra gloriæ, pro vobis in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.*] Vt videant verum esse, quod dicitur in omnibus Ecclesiis de vestro profectu. Siue aliter ostendite charitatem vestram: de qua coram omnibus Ecclesiis gloriamur.

CAPVT IX.

N Am de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedones, &c.] Mutare videtur, sanctos, hic sensum, & ideo quidam dicunt eum superius de laicis dixisse, hic verò de sacerdotibus sanctis. Alii verò aiunt eum de Eleemosynis hucusque tractasse, modò autem de ministerio verbi commone: quod sanctificatis per baptismum exhibetur. Hi verò duo sensus vsque ad finem causæ diligenter vtrique sunt colligendi.

m ¶ *Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, &c.*] Tota prouincia, cuius caput estis, per nos ad hoc ministerium prouocata est.

n ¶ *Et vestra æmulatio prouocauit plurimos, &c.*] Hic æmulatio pro imitatione ponitur.

o ¶ *Misimus autem fratres, vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in parte, &c.*] Superius memoratur. Qui vos commoneant, ne aliter inueniant, in parte doctrinæ, siue ministerii quam putabam.

p ¶ *Vt quemadmodum dixi parati sitis, ne cum venerint, &c.*] Si nos erubuerimus quasi falso gloriantes, quanto magis vos & pro vestra negligentia, & pro nostro rubore? Multa enim confusio est, si quis pro eo, qui eum diligit, erubescat.

q ¶ *Necessarium ergo existimauit rogare fratres, vt proueniant ad vos, & præparet repressam benedictionem, &c.*] Siue à benedicendo, siue quia per humanitatem eorum benedictio nascitur Dei.

r ¶ *Sic quasi benedictionem non quasi auaritiam, &c.*] Benedictio erit, si grato animo tribuatur.

s ¶ *Hilarem enim datorem diligit Deus, &c.*] Auarus autem hilariter dare non nouit. In scientia autem avarus est, qui solum non vult implere, quem cepit.

Vnde Dominus neminem in via salutare præcepit, hoc est, nulli transitoriè verbum annunciare salutis. Hoc est autem, qui parèc feminat, parèc & meret. Contra Iouinianum etiam hic locus facit, vbi meritorum gradus esse monstratur. Et qui feminat in benedictionibus, de benedictionibus & meret. Econtrariò ergo in maledictione feminans, inde & meret, sicut scriptum est: *Non feminas mala in sulcis iniurie, &c.*] *Non meres ea septuplum.* Vnusquisque prout destinavit in corde suo, id est, voluntarius non coactus, non ex tristitia aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus, &c. secundum sapientiam Salomonis. Et in omni dato, hilarem fac vultum tuum. Si autem de scientia intelligitur, hilarem in labore suo vult esse doctorem, sicut de se alibi dicit. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo, & reliqua.

t ¶ *Potens est autem Deus, &c.*] Siue ne inopiam formidarent, siue gratuitum donum sapientia.

u ¶ *Omni gratiam abundare facere in vobis, &c.*] Gratiam nascentia, quia exinde per opera vestra, Deo gratia referuntur. *A fructu enim frumenti, vini, & olei sui multiplicati sunt.*

x ¶ *Vt in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est, &c.*] Ita vt tam carnalium misericordiarum quam spiritualium, id est, doctrinarum opus bonum possitis implere, sicut scriptum est.

y ¶ *Dispersit, dedit pauperibus, &c.*] Siue sensu pauperibus, siue substantia, sicut superius ait, illorum abundantia, vestrae inopie sit supplementum.

z ¶ *Iustitia eius manet in æternum, &c.*] Rebus temporalibus, æterna iustitia comparatur.

a ¶ *Qui*

a ¶ *Qui*

C

D

Eccles. 7. a

Eccles. 3. b

Esal. 4. b

a ¶ *Qui*

D. HIERON
Tom. VI. 7. 8

E

G

a ¶ Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit.] Hoc ait. Quod Deus, qui velle eis prælit, etiam facere perficiat in vobis. Hoc est, Deus, qui tibi dedit, vt de dispenses, eferunt enim minimè patietur. Si autem ad semen verbi referas. Qui dedit officium docendi, præstabit & efcam tibi, modò ad hoc solum vacare velis.

b ¶ Et semen vestrum.] Humilitatis vel sermonis.

c ¶ Et auget incrementa frugum iustitiæ vestrae, &c.] Fruges iustitiæ, sunt facultates, cum de eis fit iustitia. Cum verò aut iniquè congregantur, aut ad auariciam vel superbiam possidentur, fruges iniquitatis fiunt. Pretio enim grauens triticum in populo maledicitur, siue fruges iustitiæ, sermones sunt Dei. De fructu enim laborum suorum satiabitur sapiens.

d ¶ Vt in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, qua operatur per nos gratiarum actionem Deo, &c.] Vt sine discretione omnibus simpliciter indigentibus tribuatis. Non quarentes cui, sed quare detis.

e ¶ Quoniam ministerium huius officii non solum, &c.] Duplicem potestis habere mercedem, & perfectionem sanctorum, & gratiarum in Domino actiones. Aliter, Non solum docet sanctos, sed Domino gratias agit, qui nos tanta sapientia erudiuit.

f ¶ Per probationem ministerii huius, &c.] Per hoc ministerium esse probamini Christiani, magnificantes Deum per operum confessionem, sicut econtrario alii factis negare dicuntur. Aliter, Perfectè docetis, & ostenditis diuinum esse, in quo Deum per obedientiam magnificatis.

g ¶ Et simplicitate communicationis vestrae in illos, & in omnes, &c.] In omnes simpliciter tribuentes siue docentes bona, quæ communicatis potius quam donatis, certi vos cum multiplici ea facnore recepturos. Hæc omnia operatur administratio huius officii, quæ etiam in hoc abundat.

h ¶ Desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis, &c.] Quis autem non desideret talem propter gratiam siue scientiæ siue misericordiæ cæteris eminentem.

i ¶ Gratias Deo super inenarrabili dono eius.] Qui tantam nobis gratiam pietate sua conferre dignatus est. De armis carnalibus & spiritualibus, & de Apostoli potestate, & de his qui se ipsos commendare conantur.

C A P V T X.

Ipsè autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem, &c.] Ea vos mansuetudine rogo, qua Christus, cum se posset de iniuriis vlscis, noluit, vt vel sero se corrigerent.

l ¶ Qui in facie quidem humilis sum inter vos, &c.] Semper sanctorum præsentia, per nimiam humilitatem, minus intelligentibus potest esse contemptui. Absentes verò, si necesse fuerit, confidenter suam indicant potestatem. Qui præsentem, sic sunt quasi nihil possint habere virtutum, si tamen nihil delicti repperint in subiectis.

m ¶ Rogo autem vos, ne præfens audeam, &c.] Ita agite, ne mihi necesse sit manifestare virtutem.

n ¶ Per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam, &c.] Nam omnis existimatio facta est, sicut est. Puto autem, quod & ego spiritum Dei habeam.

o ¶ Qui arbitrantur nos, tanquam secundum carnem ambulamus, &c.] Qui putant nos nihil amplius doceris hominibus habere virtutis.

p ¶ In carne enim ambulantes, non tamen secundum carnem militamus, &c.] In corpore videmur incedere, sed vt Dei ministri spiritualiter militamus. Arma quippe militiæ nostræ non sunt facta de ferro, nec manu hominis fabricata sunt, sed potentia Dei, qua plus vel verbo agas, quam alii homines carnalibus armis.

q ¶ Ad destructionem munitio- num consilia destruentes, &c.] Munitio enim & circumdant doctrinam suam falsi doctores astutia argumentis, quas aereas potestates Apostolus destruit virtute gratiæ spiritualis, sicut illum Magum vias Domini peruersis disputationibus subuertentem Paulus verbo cæcauit. Item cogitationes aduersariæ, quæ aduersus Christum suggeruntur, destruendas dicit.

r ¶ Et omnem altitudinem extol- lentem se aduersus scientiam Dei.] Quid tam superbū quam diuinis contraire doctrinis?

s ¶ Et in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, &c.] Illos destruiamus, qui sub nomine obsequii Christi, omnem intellectum sententiæ cupiunt captiuare.

t ¶ Et in promptu habentes vlscis omnem inobedientiam, &c.] Parati ad vlscendum omnem inobedientiam, cum impleta fuerit obedientia. Hoc dicit Apostolus, modò paratum se esse vlscis omnem inobedientiam, cum ea quæ præcipiuntur, impleuerint. Item cum iam vestra per nos obedientia fuerit impleta, illi non audiantur potestatem se vindicandi accepisse à Domino, quia mentiuntur.

u ¶ Quæ secundum faciem sunt, videte.] Hoc est, ab illis qui in facie gloriantur, caute. Tam manifesta est rei probatio, vt facillima sit intellectu. Siue ab his hypocritis vobis caute, qui in præsentia gloriantur.

x ¶ Si quis confidit Christi esse, hoc cogitet iterum apud se, &c.] Nemo tam stultus est, quam qui se solum Christi esse gloriatur.

y ¶ Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in edificationem.] Nam & si me magis potestatem à Christo accepisse dixerò, quam cæteros, vt Apostolus, non erubescam, quia verum dico, & non gloriæ sed edificationis causa compulsus hæc facio.

z ¶ Et non in destructionem vestram, non erubescam, &c.] Vnam illi & vsurpatam & in destructionem exercere cupiunt potestatem.

a ¶ Vt non existimer quasi terrere vos per Epistolas, quoniam quidem Epistola, inquit, graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis, &c.] Hoc ideo dico, ne quis me putet illa comminari, quæ implere non possum, vt de me iactant deceptores.

b ¶ Hoc cogitet, qui eiusmodi est, &c.] Qui putat hoc, sciat

Sap. 3. d

F

Ad Cor. 13. b

H

A

omnia me posse facere, si necesse sit, quae promitto. Nam obedientibus per humilitatem infirmus, & peccantibus per severitatem fortis existo.

a ¶ *Non enim audemus inferere, &c.* Id est, non debemus ita Deum contemnere, vt coaequemur aliquibus, qui suis laudibus malunt quam Dei gratia commendari, nec de nobis possumus maiora iactare, quam sumus.

b ¶ *Sed & ipsi in nobis nosmetipsos mentientes, &c.* Non excedimus mensuram nostram terminos.

c ¶ *Et comparantes nosmetipsos nobis, &c.* Non minoribus, sicut cum illi nihil sunt, Apostolis se non modò aequales faciunt, sed etiam anteponunt.

d ¶ *Nos autem non in immensum, &c.* Nihil supra mensuram humanam facimus, sed in Apostolorum gratia, quantum nobis Dominus donare dignatus est, per quam vobis Corinthiis praedicamus, nec enim hoc usurpatione fecimus, sed praeepto.

e ¶ *Vsque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi, &c.* Non nostro, vt illi qui praedicando se, suum Evangelium faciunt.

f ¶ *Non in immensum gloriantes in alienis laboribus, &c.* Immensum est in alienis laboribus gloriari. Illi autem semper ad fideles ibant, qui signa minime quaerebant.

g ¶ *Spem autem habentes, &c.* Qui non munera à vobis, sed mercedem à Deo vestrae fidei expectamus.

h ¶ *In abundantia illa qua ultra vos sunt evangelizare, &c.* Id est, non enim vsque ad vos sufficit pervenire, sed cum vestra fides creverit, aliò transiemus.

i ¶ *Non in aliena regula in his.* Sicut illi de praeparatis iam ab aliis impudenter gloriantur.

k ¶ *Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur, &c.* Iam gloriari in Domino exhortatur, cuius virtutes in eo operatae sunt.

l ¶ *Non enim, &c.* Scipsum commendat, qui ipse laudat se. Illum verò Dominus commendat, qui signorum virtutibus commendatur.

CAPVT XI.

Vtinam sustineretis modicum, quid insipientiae meae, &c. Sustinete me, quia multum sustinere consuevistis imprudentiam meam. Ideo insipientem se dicit:

quia illi necesse erat, aliqua de se dicere, licet vera, vt ostendat, quam verè insipientes sunt, qui falso se laudant. Sed & supportate me.

n ¶ *Aemulor enim.* Id est, non stimulo lioris inflammor, sed vos tanquam pater diuina aemulatione custodio, vt possim vos immaculatos Christo coniungere: tanto maiore studio conuersatos, quanto meliori estis sponso iungendi.

o ¶ *Timeo autem, &c.* Serpens Euam de Deo mentiendo seduxit, affirmans solum Deum comminatum esse mortè, nec esse iam illaturum. Ita & Pseudoapostoli afferbant ideo Evangelii praeepta addita, vt vel sic lex antiqua seruaretur, & eam solum sufficere custoditam perquirunt aemulatores. Iam nunc serpens similiter quosdam seducit, gehennam propter

solum terrore afferentes nominari, quam aut penitus non esse, aut aeternam non esse affirmat, contra auctoritatem omnium scripturarum.

p ¶ *Et excidant à simplicitate, &c.* Quia Dei verbum simpliciter credere, non est hominum peruerforum.

q ¶ *Quae est in Christo Iesu, &c.* Castus sensus qui vni viro coniungitur Christo, & solius illi semel promissa sufficiunt.

r ¶ *Nam si is, qui venit, alium Christum praedicat, quem non praedicauimus, &c.* Si vobis amplius aliquid gratiae praedicaretur, quam per nos accepistis, rectè eos nobis praeponi forsitan pateremini.

s ¶ *Existimo enim nihil me minus fecisse, &c.* Me minus fecisse istis, qui nihil sunt, ne puretis.

t ¶ *A magnis Apostolis.* Quando magis Petrus & ceteri praedicant minus aliquid accepisse.

u ¶ *Nam & si imperitus sum sermone, sed non scientia.* Non sicut isti qui, cum sint scientia imperiti, in sermone tumido gloriantur.

x ¶ *In omnibus autem manifestus sum in vobis, &c.* Ostendit integritatem suam, qua per Deum omnia fecerit, cum nec auaritiam, nec gulam, nec gloriam ab eis aliquando quaereret.

y ¶ *Aut nunquid peccatum feci, &c.* Si forte hoc solum peccauit, qui propter vos etiam licita & concepta contempsit.

z ¶ *Quoniam gratis Evangelium euangelizavi vobis, &c.* Qui neque panem quotidianum, quem ordinauit Dominus, accepimus.

a ¶ *Alas Ecclesiae expoliati, accipiens stipendium ad ministerium vestrum, &c.* Cum vobis praedicarem, mihi Macedones ministrabant.

b ¶ *Cum essem apud vos, &c.* Hoc fuit ex veritate infirmitatem portare paruulorum, vt nec tunc quidem vellet accipere, cum egeret.

c ¶ *Nam quod mihi deerat, suppleuerunt fratres, &c.* Qui non occurrerant, manibus adorando fratres, quos nouerunt falsos: nec Pseudoapostolos susceperant, quinimo vincebant.

d ¶ *Et in omnibus, &c.* Quando infirmos vos habueritis.

e ¶ *Est veritas Christi in me.* Sicut Christus semel statuit, nec negauit, necesse est, vt aliquando non mentitus ita faciam.

f ¶ *Quoniam haec gloriatio.* Gloriationem propter Deum concessam contemnit, praecipue si inopiam patiatur.

g ¶ *Quare? Quia non diligo.* Ipse nouit, vtrum vos diligam an non. Imò ideo à vobis non accipio: quia multù vos diligo.

h ¶ *Quod autem facio & faciam.* Hic reddidit causam, quare ipse non acceperit, & aduersarii cur docerent gulam, auaritiamque; seclarentur, quarentes per paucum aditum inuenire lucrandi, vt hic vel panem acciperet, illi aurù licentius exigerent. Ideo tollit occasione Apostolus, vt in hoc appareant, qui propter Deum docerent, si à discipulis nihil expererent.

i ¶ *Nam eiusmodi Pseudoapostoli sunt, &c.* Dicentes. Haec dicit Dominus, cum ipse non miserit eos, & visiones à corde suo loquuntur.

DHIERON
TOM. VII. 78

B

D

E

a ¶ Operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi, &c.] Subdolos est, qui aliud fugit, cum aliud agit, ut sub contemplatione Evangelicæ prædicationis contegat rapacitatem. Tales enim prædicatores, ut hominibus placeant, necesse est adulari, ut adulando placeant, & placendo accipiant, ea quæ

commendantur dicunt, non ea quæ ædificant audientem. Ple- rique eorum non tam pecuniam desiderant quam honorem, arbitantes se summis opibus esse ditatos, si ab omnibus collaudentur: sed nec pecunias ideo spernunt, quia non habent, sed quia in reconditis habent. Veri autem & simplices magistri Apostolos imitantur, dicentes. Neque enim fuimus in sermone adulationis aliquando, nec in occasione auaritiæ, neque quæ- rentes ab omnibus gloriam nec à vobis.

b ¶ Et non mirum, ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis.] Non tam facile somniis, aut aliis quibus quasi angelis lucis, fides habenda, ne forte transfigu- ret se Satanas in angelum lucis, & decipiat ac fallat incautos.

c ¶ Non est ergo magnum si mi- nistri, &c.] Non mirum si mini- stri Satanae, auaritiæ, id est, glo- riæ causa fingant se iustitiam prædicare.

d ¶ Quorum finis erit secundum opera ipsorum.] Mala opera, malus finis expectat.

e ¶ Iterum dico, ne quis putet me insipientem esse, &c.] Iam superius dixit. Sustinete modicum quid insipientiæ meæ, & reddiderat rationem: quia zelo Dei eos zelaret, non gloriæ desiderio esset de se aliquid dicturus, ne eius in odium veris, falsos Apostolos se- querentur. Si ergo insipientia eius tam sapiens est, quam sapiens erit ipsa sapientia: Simul notan- dum, quia mirum esse non debet, si ad tempus falsa doctrina præualeat, cuius auctoribus in fine vindicta promittitur.

f ¶ Quod loquor, non loquor secundum Deum, &c.] Si hic necessitate populi compulsus, negat se secundum Deum gloriari, quid de illis sentiendum est, qui sola ia- ctantia gloriantur substantiæ gloriæ: Est enim alia vera sub- stantia gloriandi.

g ¶ Quoniam multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor.] Quoniam in nobilitate terreni generis gloriari, carnale est.

h ¶ Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes, &c.] Video enim vos cum edocti sitis, nullius momenti insipientibus facile concessisse.

i ¶ Sustinetis enim, si quis vos in seruitutem redigit, &c.] Legis vel Pharisæorum, qui dominatum in populum exercebant.

k ¶ Si quis deuorat, si quis accipit.] Conuiuia vel munera. Si quis accipit pecuniam.

l ¶ Si quis extollitur, &c.] Iudaica superbia vel de scientia vel de generis qualitate.

m ¶ Si quis in faciem vos cedit, &c.] Si quis etiam præfentes obiurgat.

n ¶ Secundum ignobilitatem dico.] Ignobilitas enim maxima est, si quis filius Dei, de terrena nobilitate se iactet.

o ¶ Quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, &c.] Ab illis minus aliquid habeamus.

p ¶ In quo quis audet.] Hic se Apostolis comparat laborum suorum contemplatione. Item notandum quod quasi teme- rarium dixerit audere.

q ¶ Audeo & ego.] Possum auderi, si volo.

r ¶ Hebraei sunt & ego. Israelitæ sunt & ego. Semen Abrahae sunt & ego, &c.] Si in hoc gloriantur, & ego huius sum gentis.

s ¶ Ministri Christi sunt & ego.] Notandum quod si quis de Chri- sti solum ministerio gloriatur, non sapienter hoc facit.

t ¶ Ut minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, &c.] Quinq; vicibus tricenae & nouenas qua- si transgressor legis accepit. Hæc autem in Actibus Apostolorum non omnia reperiuntur: quia nec in Epistolis omnia, quæ ibi scripta sunt, continentur.

u ¶ Ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui, &c.] In vltimo periculo, cum nauim in profunda tempestate deductâ, moras fluctuum operiri putare- mus.

x ¶ In itineribus sæpe, periculis fluminum, &c. periculis in falsis fratribus.] Qui explorat subintroie- runt nostram libertatem.

y ¶ In labore & ærumna, in vigi- liis multis, in fame & siti, & in ieiunio multis. In frigore & nuditate.] Fames necessitatis est, ieiunium voluntatis.

z ¶ Præter illa quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum.] Præter illa quæ per mansuetudinem leuio- ra esse videntur.

a ¶ Quis infirmatur, & ego non infirmor: quis scandalizatur: & ego non vrer:] Non dixit, scandalizor: quia in fide scandalizatur. Cum infirmantibus infirmor: cum pereuntibus perire me cre- do: sic enim vrer tristitia, ut ani- mo ardere me sentiam.

b ¶ Si gloriari oportet.] Nam si gloriari necesse est, non in his quæ ad lætitiâ, sed quæ ad mœ- rorem pertinent, gloriabor.

c ¶ Quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.] Manifestè infirmita- tes suas Apostolus, tentationes quas sustinebat, persecutio- nesq; significat. Item omnes superiores necessitates, vno in- firmitatis nomine definiuit, eo quod humanas imbecillita- tes ista præualeant.

d ¶ Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in secula, quod non mentior, &c.] Rem quasi difficilem dictu- rus, quod Iudæi contra eum etiam principes gentium concitassent, ante implorat testimonium Dei: ne verâ hociac- tantia imputaretur, quod aduersus eum etiam regna sur- rexerint, & nihil potuerint præualere. Hæc autem idcirco enumerat, ut ostendat, quid inter sit inter veros & falsos A- postolos.

e ¶ Damasci prepositus gentis Aretæ regis, custodiebat ciuitatem Damascenorum, ut me comprehenderet. Et per fenestram in sporta de- missus sum per murum, & sic effugi manus eius.] Præpositus gentis illius erat, cui imperabat Aretæ rex.

G

F

H

CAPVT

CAPVT XII.

A

Significari oportet, non expedit quidem. Non mihi expedit, qui necessitate compellor.

b Veniam autem ad visiones & reuelationes Domini. Sibi infirmitates, Domino visiones ascribit.

c Scio hominem in Christo. Siue humilitatis causa de se in alterius persona loquitur, siue de alio, verum potest vtrumque constare.

d Ante annos quatuordecim, siue in corpore, siue extra corpus nescio, &c. Quia iterum repetit, ostendit aliam fuisse visionem. Vide quanta necessitas fuit, vt quod annis quatuordecim celauerat, prodere cogeretur.

e Et scio huiuscemodi hominem siue in corpore siue extra corpus nescio, Deus scit: quoniam raptus est in paradysum, &c. Iterando Apostolus hunc talem hominem, ostendit secundò esse raptum: semel vsq; ad tertium cœlum, vbi vidit visiones: & semel in paradysum, vbi reuelata sunt ei ineffabilia verba.

f Et audiuit arcana verba, quae non licet homini loqui, &c. Siue quae nulli dicere fas est, siue quae impossibile est humanam enarrare naturam. Hoc contra Arianos.

g Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil. Visione vel homine: pro me autem non gloriabor in mea virtute: quia non est reuelatio mea sed Dei.

h Nisi in infirmitatibus meis. Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens, &c. Hic videtur ostendere, cum de alio dicat, etiam si dicat, causam gloriandi habere nolle.

i Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me: aut audit aliquid ex me, &c. Sufficiunt manifesta etiam si celentur occulta.

k Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus Satanae. Quanta putatis esse quae zelo, vt merito mihi esset stimulus necessarius, qui me hominem esse semper mihi demonstraret. Stimulum carnis, angelum Satanae, tentationes persecutionum Apostolus se sustinuisse significat.

l Vt me colaphizet, &c. Aut tribulationes suscitando, aut dolores. Quidam enim dicunt eum frequenter dolore capitis laborasse.

m Propter quod ter Dominum rogavi, vt discederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: Nam virtus in infirmitate perficitur. Hic intelligimus etiam sanctos ignoranter nonnunquam alia inimpetrabilia postulasse: simul etiam discimus, quòd importuna petitio vel responsum mereatur, si non mereatur effectum.

n Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, &c. Postquam cognouit prodelle, quod nocere putabam.

o Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis. Non in honoribus.

p In necessitatibus. Non in ocio, non in diuitiis.

q In persecutionibus, in angustiis pro Christo. Non pro crimine: vnde Saluator docuit, vt sola causa iustitia patiamur. Petro similiter id attestante.

CAPVT XII.

Significari oportet: nò expedit quidem. Veniam autem ad visiones & reuelationes Domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, siue in corpore siue extra corpus nescio, Deus scit: quonia raptus est in paradysum, & audiuit arcana verba, quae non licet homini loqui. Pro huiuscemodi gloriabor: pro me autem nihil, nisi in infirmitatibus meis. Nam & si voluero gloriari, non ero insipiens: veritatem enim dicam. Parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me: aut audit aliquid ex me. Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus Satanae, qui me colaphizet. Propter quod Dominum rogavi, vt discederet à me. Et dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea: Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis: vt inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim à vobis debui commendari. Nihil enim minus feci ab his qui sunt supra modum Apostoli. Tametsi nihil sum: signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis & prodigiis & virtutibus. Quid est enim, quod minus habuistis praeter ceteris Ecclesiis, nisi quòd ego ipse non grauavi vos? Donate mihi hanc iniuriam. Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Non enim quero, quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendā: & superimpendar ego ipse pro animabus vestris abundantius: licet plus vos diligens, minus diligar. Sed esto. Ego vos non grauau: sed cum essem astutus, dolo vos cepi. Nunquid per aliquem eorum quos misi ad vos, circumueni vos? Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Nunquid Titus vos circumuenit? Nonne eodem spiritu ambulauimus? Nonne eisdem vestigiis. Olim putatis, quòd excusamus nos apud vos. Coram Deo in Christo loquimur. Omnia autem charissimi propter aedificationem vestra. Timeo enim, ne forte cum venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis qualem non vultis: ne forte contentiones, amulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter vos. Ne iterum cum venero humi-

r Cum enim infirmor, tunc potens sum. Maxima potentia est in infirmari pro Christo, & magna diuitiae indigere.

s Factus sum insipiens. Insipientem esse dicit, aliquem se in laboribus iactare vel virtutibus.

t Vos me coegistis: ego enim à vobis debui commendari. Nihil enim minus feci ab his, qui sunt supra modum Apostoli. Sed hoc vos coegistis, qui cum aliis de me fatistacere deberetis, quòd nihil minus fuerim à magnis Apostolis, iterum opus habetis, vt vos de nouò commendemus.

u Tametsi nihil sum, signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis & prodigiis & virtutibus, &c. Ego quidem nihil sum, vt homo, sed Apostolatus, sua in vobis signa monstrauit, hoc est, patientiam in moribus, & prodigia in signis.

x Quid est enim, quod minus habuistis praeter ceteris Ecclesiis, &c. Quibus alii Apostoli praedixerunt. De integritate Apostoli, & seueritate acceptae potestatis à Domino in eos, qui penitentiam negarunt, agit.

y Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos, & non ero vobis grauis. Non enim quero, quae vestra sunt, sed vos. Salutem vestram desidero, non munera.

z Nec enim debent filii parentibus thesaurizare: sed parentes filiis. Ego magis si haberem, vobis dare deberem.

a Ego autem libentissimè impendam, &c. Quod habeo labore nimio, impendo, & plusquam possum, impendam. Perfecta enim dilectio non solum totum quod habet gratis impendit, sed etiam ipsa libenter superimpenditur, si necesse est.

b Sed esto: ego vos non grauau, &c. Per omnia se purgat, ipsorum semper conscientiam testimonio canens: simul, & quomodo se ab illis possint cauere, demonstrans.

c Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem, &c. Nunquid aliquid vobis abstulit ad me perferendum?

d Nonne eodem, &c. Nonne vno spiritu omnia gerimus?

e Olim putatis. Non sicut superius dixi, placemus vobis, sed ne nobis cum venerimus, necesse sit acris vindicare.

f Coram Deo in Christo, &c. Quem fallere impossibile est.

g Timeo enim, &c. Timeo, si vos non inuenero iustos, & ego vobis seuerus inueniar. Blandimentis minas iungit.

h Ne forte contentiones, amulationes, animositates, &c. Pro-

D. HIERONIMUS
TOM. VI. 78

E per hæc se dicebat feuetissimè vindicare. Quid faceret, si nostris temporibus adueniret, quibus ad comparationem aliorum criminum, ista ne putantur quidem esse peccata.

a ¶ *Es lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt, &c.*] Hoc est contra Nouatianos pœnitentiæ negatores: si enim luget pœnitentiam non agentes, utiq; de agentibus gaudet.

b ¶ *Formatione, & impudicitia quam gesserunt, &c.*] Impudicitia grauior est fornicatione, quasi monstruosa turpitudò, sicut ille fecit, qui uxorem patris accepit.

CAPVT XIII.

Ecce tertio hoc venio ad vos: in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.] Secundùm legem contra Manichæos.

d ¶ *Prædixi & prædico ut presentibus: & nunc absens his qui ante peccauerunt, &c.*] Qui post documenta priorum peccauerint, nõ ipsi parcam: quia antecedentium ruina, sequentes debet facere cautiore.

e ¶ *An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus?*] An in me Christum tentatis, vtrum in vobis valeat vindicare?

f ¶ *Qui in vobis non infirmatur.*] Quem non infirmum, sed potentem esse nec ipsi nescitis.

g ¶ *Sed potens est in vobis, &c.*] Quanto magis in vobis carpitibus sui.

h ¶ *Nam & si crucifixus est ex infirmitate, sed viuuit ex virtute Dei.*] Quod crucifixus est, nostræ est infirmitatis: quod viuuit, suæ virtutis.

i ¶ *Nam & nos infirmi sumus in illo, &c.*] Siue, qui nos quasi infirmos prouocatis, inuenietis nos viuere cum Christo in virtute Dei cum in vos vindicare ceperimus. Siue nos in præsentem quidem infirmamur, sed in futuro cum illo, non in nostra, sed DEI virtute viuemus.

k ¶ *Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate, &c.*] Si in fide estis, & in vobis vos cognoscite: date sententiam in peccante, & videte, si non statim cum vestro verbo vindicta procedat.

l ¶ *An non cognoscitis vos ipsos, quia Christus Iesus in vobis est, &c.*] Dei virtus, si tamen vos minimè reprobaui.

humiliet me Deus apud vos: ^a & lugeam multos ex his, qui ante peccauerunt: & non egerunt pœnitentiam super immunditia ^b & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

CAPVT XIII.

Ecce tertio hoc venio ad vos: in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. ^d

Prædixi enim & prædico: ut præfens vobis & nunc absens his qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus: quoniam si venero, iterum non parcam. ^e An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? ^f Qui in vobis non infirmatur, ^g sed potens est in vobis. ^h Nam & si crucifixus est ex infirmitate, sed viuuit ex virtute Dei. ⁱ Nam & nos infirmi sumus in illo: sed viuemus cum eo ex virtute Dei in vobis. ^k Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. ^l An non cognoscitis vosmetipsos: quia Christus Iesus in vobis est? Nisi fortè reprobi estis. ^m Spero autè, quod cognoscitis: quia nos non sumus reprobi. ⁿ Oramus autem Deum, ut nihil mali faciatis, non ut nos probati pareamus, sed ut non sit necesse, ut nostra virtus appareat, sicut Petri apparuit in Sapphira & Anna.

q ¶ *Hoc oramus vestram consummationem.*] Ut vos perfecti sitis atque potentes.

r ¶ *Ideo hæc absens scribo, ut non præfens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi.*] Si non correxeritis vos, durius adhuc acturus sum, quam scribendo denuntio.

s ¶ *In edificationem.*] Ut & vos de æterno emendetis: & alii peccare formident.

t ¶ *Et non in destructionem.*] Ad quam sibi Pseudoapostoli potestatem vsurpant.

u ¶ *De cetero autem fratres gaudete, perfecti estote, exhortamini, &c.*] Notandum quod toti Ecclesiæ scribens, dicit eos omnes debere esse perfectos: & quod laicos iubet se inuicem exhortari.

x ¶ *Id ipsum sapite. Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.*] Alioquin auctor dissensionis & odii, contrarius erit vobis: & vos cum illo permanebitis in æternum: si ille hic vobiscum manserit semper.

y ¶ *Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.*] Non honorati aut diuites.

z ¶ *Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti spiritus, &c.*] Contra Arianos, qui ideo patrem maiorem esse contendunt: quia plerumque primus nominatur in ordine.

a ¶ *Sic cum omnibus vobis, Amen.*] Non aliquantis, siue quod omnes in his donis velit esse perfectos.

Commentariorum in secundam Epistolam ad Corinthios, Finis.